

Pasaules radītājs vai tirdzniecības vietu maskētājs
Kristīne Budže, *Pastaiga*
Foto Kristīne Budže un no publicitātes materiāliem
9255

Viens no pazīstamākajiem vācu arhitektiem Meinhards fon Gerkāns pirmos projektus Rīgā izstrādāja 90. gadu nogalē. Viņš ir pirmais pasaulē zināmais arhitekts, kura ēkas pie mums jau ir realitāte. Gerkāna gadu desmitos mērāmā pieredze stradājot pie nozīmīgiem un vērienīgiem projektiem Eiropā un Āzijā ir viens no iemesliem, kāpēc Klubam šķita interesants viņa viedoklis arī par pašmāju un pasaules arhitektūru.

- Jums patīk Rīga?

- Nu, ar Rīgu mani saistās sentimentālas izjūtas. Esmu šeit dzimis. Lai gan man ir ļoti maz apzinātu atmiņu par pilsētu, tomēr vienmēr esmu juties kā baltvācietis. Rīgai ir ļoti izteikta identitāte, skaidra un atpazīstama urbānā struktūra. Kad te biju pirmoreizi vēl Gorbačova laikā, pilsēta gulēja. Šķita, ka nekas nenotiek. Taču kaptiālisms maina situāciju un gaisotni pilsētā – dažkārt uzlabo, bet tikpat lielā mērā pastāv iespēju to sabojāt. Jo vairāk investīciju un naudas ienāk pilsētā, jo lielāks risks, ka tā mainīs pilsētu uz slikto pusi. Protams, Rīgā ir saglabātas un skaisti restaurētas jūgendstila ēkas, nemainot to raksturu un identitāti. Taču domāju, ka rajons ap Rīgas centrālo dzelzsceļa staciju ir sabojāts. Arī Hansabankas jaunā administratīvā ēka Daugavas kreisajā krastā ir ļoti neglīta. Muļķīga celtnē, kurai nav nekāda sakara ar arhitektūru. Vien neizdevies joks.

- Taču pavisam netālu no Hansabankas drīz sliesies jūsu projektētā augstceltne *Da Vinci*.

- Mana projektētā ēka nebūs šovs, bet gan vienkārša būve, kurā galvenais ir tās iedzīvotājiem nodrošināt skaistus skatus uz vecpilsētu. *Da Vinci* nav nekāda augstceltne, īpaši ja salīdzina ar daudzstāvu ēkām Ķīnā. Tur par debesskrāpjiem sāk uzskatīt vien tās ēkas, kas ir augstākas par 150 m. Es būtu projektējis *Da Vinci* vēl zemāku apjomu, bet investori, protams, grib no savā īpašumā esoša zemes gabala iegūt maksimālu kvadrātmetru un būves stāvu skaitu.

- Tātad arhitekts ir investoru ķīlnieks. Kā ar atbildību sabiedrības priekšā?

- Arhitektūra visos laikos ir bijusi cieši saistīta ar varu. Vien agrāk tā demonstrēja valsts pārvaldītāju un reliģisko līderu spēku, tagad pārstāv uzņēmēju komerciālās intereses. Mūsdienās dominē interese ar arhitektūru nopelnīt naudu, nevis prezentēt varu vai īpašnieku sociālo stāvokli. Arhitekts atrodas konflikta vidū starp sabiedrības interesēm un uzdevumu ar savu darbu atpelnīt projektu investoru un attīstītāju ieguldīto naudu ar pēc iespējas lielāku uzviju.

- Tad jau arhitekta profesionālā nākotne ir vien padarīt neuzkrītošas un ērtas tirdzniecības vietas publiskās celtnēs.

- Komercijas uzvaras gājiens sākās lidostās, autoostās un dzelzsceļa stacijās, kad veikali un bodītes sāka aizņemt arvien lielākas publiskās telpas platības. Muzeji ir pēdējais bastions, kas padodas komercijai. Tagad arī tur atrodas ne vien kafejnīcas un restorāni, bet arī arvien lielāks skaits veikaliņu.

Sabiedrība pati nevar izšķirties par prioritātēm. Mēs gribam visu – gan saglabātus, mājīgus pilsētu vēsturiskos centrus, gan tiem tuvumā esošu komfortablu iepirkšanos lielveikalos ar ērtu piebraukšanu. Tos izbūvējot, nenovēršami tiek izdarītas izmaiņas ierastajā vidē. Iedzīvotājiem ir raksturīga liekulība – domā vienu, bet dara pretējo. Visi grib platākas, braukšanai ērtākas ielas bez satiksmes sastrēgumiem, bet tiklīdz to iekārtošanai grib izcirst kokus, tā sākas nepārtraukti iedzīvotāju protesti. Mēs gribam iegūt visu, bet tas nav iespējams, tāpēc jāizšķiras par būtiskāko, nevis līdzīgi kā ar brīvā laika pavadīšanu jāliekuļo - ja kāds prasa cilvēkiem, kā viņi pavada stundas pēc darba dienas, visi kā viens atbildēs, ka labprāt lasa grāmatas, bet patiesībā pārnākot mājas visu vakaru pavada pie televizora. Arhitekti bieži vien cilvēkiem stāsta to, ko viņi grib

dzirdēt – par saudzīgu attiesmi pret dabu, ekoloģiskiem materiāliem un arhitektūru kā laimīgas dzīves nodrošinājumu.

- Arhitektam ir iespēja justies teju kā dievam radot jaunas ēkas, īpaši jaunas pilsētas.

- Kā pasaules radītājs gan nejūtos. (smejas- red.) Taču esmu laimīgs, ka man ir iespēja radīt pilsētu Ķīnā netālu no Šanhajas. Tā ir mana ideālā pilsēta no tās vispārējā plānojuma līdz būvniecības detaļām. Turklāt projekts tiek īstenots tik ātros tempos. Arhitektam ir ļoti būtiski strādāt pie šādiem lieliem pilsētplānošanas projektiem, pieņemt svarīgus lēmumus. Taču tam nav nekā kopīga ar iejušanos Dieva lomā.

- Rīga pretendē uz Baltijas modernās arhitektūras metropoles godu.

- Tā pagaidām ir vien skaļa deklarācija, kurai taustāma rezultāta vēl nav. Ja tiks celtas pseidovēsturiskas būves un jaunceltnes bez arhitektoniskās virsvērtības, Rīga nekad neizvirzīsies Baltijas valstu priekšgalā, bet gan atradīsies iepakā pārējām valstīm. Ja Latvijas laikmetīgā arhitektūra ir Triangula bastions un Centra nams Citadelē, tad tā ir ļoti zemā līmenī. Iespējams, ka labākos jaunās arhitektūras piemērus neesmu redzējis.

- Mums būs Jauie trīs brāļi – vērienīgas un mūsdienīgas būves – Latvijas Nacionālā bibliotēka, Rīgas koncertzāle un Laikmetīgās mākslas muzejs.

- Gunara Birkerta projektētā jaunā Nacionālās bibliotēkas ēka, lai gan radīta pirms 20 gadiem, joprojām ir ausgtvērtīgas arhitektūras piemērs, kas varētu būt veiksmīgs Rīgas identitātes arhitektoniskais simbols. Tik ļoti neesmu pārliecināts par Rīgas koncertzāles un Rema Kolhāsa Laikmetīgās mākslas muzeja projektu kvalitāti. Tās iespējams vismaz uz kādu laiku būs modīgas būves. Taču pilsētu neveido trīs ēkas, lai cik nozīmīgas tās arī būtu. Vērienīgi projekti it tikai daļa no pasākumiem, kas jārealizē, lai būtu iespējams īstenot ideju par laikmetīgu pilsētu. Būtiska ir ne tikai lielo un visiem pamanāmo būvju arhitektūra, bet arī daudz ikdienišķāku ēku arhitektoniskā kvalitāte.

- Bet visiem zināmais Spānijas mazzpilsētas Bilbao efekts, kad Frenka Gerija ekscentriskā Gugenheima muzeja būve nevienam nezināmu pilsētiņu pārvērta par miljoniem tūristu galamērķi?

- Tas ir specifisks fenomens, ko ir ļoti grūti atkārtot. Uzaicināt pasaules arhitektūras zvaigzni radīt kādu ēku daudzām pilsētām šķiet vienkāršākais ceļš uz ekonomisko uzplaukumu un starptautisku atzinību. Taču slavens arhitekts neko negarantē, ir jābūt skaidrai koncepcijai un virknei citu pasākumu, lai Gerijs vai Kolhāss pilsētas attīstībai kopumā dotu kādu labumu.

- Laikā, kad arhitekti, tajā skaitā arī Jūs, projektē visdažādākajās pilsētās pat pretējās pasaules malās, vai iespējams izpētīt katras vietas kontekstu un radīt tai atbilstošu arhitektonisko risinājumu?

- Pilsēta ir ģimene, ko veido vide, blakus un tālāk esošas ēkas. Katra jaunā māja ir šīs ģimenes loceklis, kuram jāņem vērā jau pastāvošie noteikumi un attiecības. Jaunbūvēm šajā ģimenē jābūt savējiem, nevis svešiniekiem. Tām nevajadzētu būt provocējošām, jo visauglīgāk pilsēta attīstās, dzīvojot visu iesaistīto pušu savstarpējā harmonijā. Jebkurš mēģinājums mierīgo līdzāspastāvēšanas balansu izjaukt nodara pilsētai pāri.

- Rīgai tipiska parādība – arvien gados jaunāki un mazāk pieredzējuši arhitekti projektē nozīmīgas ēkas pilsētas centrā. Jūs arī savu arhitekta karjeru sākāt ar vērienīgu projektu – Tēgela lidostas pārbūvi Berlīnē. Vai iespējams savienot jaunību un profesionālo briedumu?

- Tas ir iespējams. Lielākā bīstamība, ar ko var nākties saskarties strādājot ar jaunu un vēl nevienu projektu nerealizējošu arhitektu, ir tā, ka viņš vēlēsies radīt kaut ko līdz šim vēl nebijušu, ļoti pamanānu un ekscentrisku. Tā saucamajā ikdienas arhitektūrā, piemēram, dzīvokļu ēkām vai biroju kompleksiem, parasti nav nepieciešams uzkrītošs arhitektoniskais veidols, līdz ar

to pastāv risks, ka jaunie var uzprojektēt kaut ko traku tikai ārišķības dēļ, bez nepieciešamības un konceptuāla pamatojuma.

- Šķiet, ka arhitektūrā viss jau bijis. Vai iespējams vēl radīt kaut ko pilnībā jaunu un līdz šim neredzētu?

- Ir gan iespējams. Notiek nemitīgs tehnikas progress – tiek izstrādāti arvien jauni materiāli un tehnoloģijas, kas dara iespējamu līdz šim par utopiskām idejām uzskatītu projektu realizāciju. Šis progress dara arvien ātrāku arī cilvēka dzīves ritmu un maina domāšanu. Šīm pārvērtībām jātur līdz arī arhitektiem un inženieriem, viņiem jāpielāgojas mūsdienu dzīves tempam un jārada tam atbilstošas ēkas. Īpaši eksperimentālā arhitektūra ir sabiedrības nemitīgās attīstības atspulgs.

- Jūs esat strādājis teju pie neskaitāmiem projektiem un ieguvis gandrīz visas iespējamās profesionālās atzinības. Jums joprojām ir interesanti būt arhitektam un izstrādāt jaunus projektus?

- Joprojām uzskatu arhitekta darbu par pasaulē aizraujošāko profesiju. Manis paveikto redz un vērtē ļoti liels skaits cilvēku. Ja es uzrakstītu grāmatu, to izlasītu vien nedaudzi, jo ir iespēja izvēlēties – pirkt un lasīt grāmatu vai to nedarīt. Ja pēc mana projekta uzceļ ēku, cilvēkiem tā var patikt vai riebties, bet viņi nespēj to ignorēt – viņiem celtni jāiet garām un tā jaredz. Mūsu birojs ļoti daudz piedalās konkursos. Ir tikai normāli, ka šajos konkursos zaudē un tikai izņēmuma gadījumos izdodas uzvarēt. Kaut gan mani projekti ir salīdzinoši daudz uzvarējoši, tomēr jāreķinās ar zināmu skaitu ideju, kas nekad netiks realizētas. Tas ir līdzīgi kā dabā – tikai daži sugas eksemplāri izdzīvo un liels skaits iet bojā. Apzinoties dabiskā atbiruma neizbēgamību, vieglāk pieņemt faktu, ka būs projekti, kas tā arī paliks tikai uz papīra.

Uzziņai

- Meinhards fon Gerkāns dzimis 1935. gadā Rīgā.
- Pēc arhitektūras studijām kopā Folkvinu Margu nodibinājis biroju *GMP*.
- Neskaitāmu vērienīgu projektu autors dažādās pasaules malās. No tiem zināmākie ir Berlīnes Tēgela lidosta, Hamburgas un Štutgartes lidostu termināli, Berlīnes centrālā dzelzceļa stacija, Ķīnas Nacionālais muzejs Pekinā un Lingang pilsētas projekts Šanhajas tuvumā.
- Latvijā kļuva zināms ar 90. gadu nogalē radīto Krasovicku ģimenes rezidenci un tās piebūvēm Jūrmalā, pirmo augstas arhitektoniskās kvalitātes aparatamentu māju *Skaistie skati*. Būvniecības stadijā ir divi vērienīgi Gerkāna projekti Rīgā – daudzstāvu dzīvojamais nams un darījumu centrs *Da Vinci* Balasta dambī un Parex bankas centrālais birojs *Citadele* Republikas laukumā.